

BONO ZVONIMIR ŠAGI
Varaždin

KAPUCINSKA KNJIŽNICA U VARAŽDINU

DIE KAPUZINERBIBLIOTHEK IN VARAŽDIN

Am Anfang wird zuerst ein kurzer geschichtlicher Überblick seit Ankunft der Kapuziner in Varaždin bis zur Gründung des Kapuzinerklosters und der Bibliothek gegeben. Danach folgt eine Beschreibung der Bibliothek und zum Teil auch Angaben über die Herkunft der darin befindlichen Bücher. Ein bedeutender Teil stammt aus dem aufgelösten Kapuzinerkloster in Zagreb und der Rest von verschiedenen Stiftern. Der Text gewährt auch eine kurze Einsicht in den Inhalt des Bücherbestandes.

1. Dolazak kapucina u Varaždin i početak Knjižnice

Početak prikupljanja knjiga i rukopisa pada u početak osamnaestog stoljeća kada su se kapucini u Varaždinu naselili i osnovali samostan. Točan datum osnutka samostana, kao zajednice redovnika, treba staviti u godinu 1699. jer su te godine svečanim činom u župnoj crkvi Sv. Nikole, 28. listopada, bili kapucini uvedeni u grad (u znak naseljenja predani su im gradski ključevi). Svečanom činu je u ime zagrebačkog biskupa Stjepana Selišćevića, koji je baš u to vrijeme bio »locum tenens« bana, bio nazočan generalni vikar Nikola Gotal, zagrebački kanonik; prisustvovali su i magister protonotar Kraljevstva Hrvatske, Dalmacije i Slavonije Juraj Plemić, kao delegat Sabora, gradski magistrat i mnoštvo velikaša. Htjelo se događaju dati posebno značenje radi dugotrajnih nastojanja da se, unatoč mnogih teškoća, ipak kapucini dovedu u Varaždin. Kapucini su se isprva nastanili u kući nekog gospodina Samoborec-a. Ta se kuća nalazila istočno, u dijagonali od današnjeg samostana. U njoj nisu dugo ostali, jer se nalazila na (ili uz) samom nasipu, ispod nje su bili neki »prolazi« (meatus) pa je prijetila opasnost od poplave. Preselili su se u kuću Gospodina Markusića (Markušića) blizu gradskih vrata (izgleda da je taj Markušić bio gradski stražar), ali ni tu nisu dugo ostali. Preselili su se, najzad, u neku kuću na samom (ili uz) terenu gdje je poslije, već 25. travnja 1701. položen temeljni kamen za gradnju sadašnje crkve i samostana¹. Crkvu je već 14. srpnja 1706. svečano posvetio i predao na upotrebu zagrebački biskup Martin Brajković koji je u svečanoj povelji posvete nazvan »primas Regni Croatiae«². Kapucini su u Varaždin došli na poziv hrvatskih staleža, koji su sa svog Sabora 1652. uputili molbu kapucinskom provincijalu u Graz da prihvati poziv i poradi na osnivanju samostana. Budući da su se stvorile neočekivane crkvenopravne teškoće, Sabor je tu svoju molbu nakon četrdeset godina ponovio i inzistirao preko grofice Magdalene Drašković r. Nadaždi u Rimu na Kongregaciji za biskupe i redovnike da se teškoće uklone³. Prema nakanama Hrvatskog

sabora kapucini su imali zadatak propovijedati puku na hrvatskom jeziku (*lingua Croatica*), kako to bilježi spomenica. Budući da je, dakle, glavna svrha dolaska kapucina bila pučko propovijedanje, bilo je razumljivo da su braća donijela sa sobom i najnužnije knjige, pa i na hrvatskom jeziku. U skladu s Konstitucijama (uredbama) Reda počeli su formirati samostansku knjižnicu jer nijednom bratu nije bilo dopušteno osobno posjedovati knjige. Konstitucije Reda iz 1643. određivale su da u svakom samostanu mora biti srednje velika soba određena za knjižnicu⁴. Da bi se mogao razumjeti sadržaj, svrha i ukupni profil takve knjižnice, napomenut ćemo nekoliko najvažnijih obilježja samoga Reda, njegova duha i djelovanja.

Kapucinski red samostalan je ogranak Franjevačkog reda (OFM – *Ordo Fratrum Minorum* = Red Male braće). Početak mu seže u godinu 1525. kada se nekolicina franjevaca odlučila na radikalnu reformu Reda i odijelila, nošena željom da se vrati na izvorni duh utemeljitelja sv. Franje iz Asiza (1182–1226). Glavni zahtjev tog reformnog pokreta bilo je strogo opsluživanje siromaštva u Franjinom duhu. Siromaštvo postaje zato glavna karakteristika kapucina kroz daljnju njihovu povijest. Ono se moralo očitovati u njihovim samostanima, crkvama, odijevanju, načinu života. Po strogim Konstitucijama (uredbama) nisu smjeli ništa posjedovati, ne samo kao pojedinci nego i kao zajednica, a sve čime su se služili moralo je odasiti instinskom skromnošću i siromaštvom. To je vidljivo u vanjskoj arhitekturi i nutarnjem izgledu (inventaru) njihovih crkvi i samostana. Ništa skupocjeno, pa ni samo po izgledu (kao što su zlatni obrubi crkvenog ruha ili knjiga), nije smjelo ući u kapucinske samostane. Zato nema nikakvih riznica. Kapucini (tako su nazvani po habitu s dugom kapuljačom-kapucom) vrlo su se brzo raširili po Evropi, osobito poslije koncila u Trentu i svrstali se među najveće redove u Crkvi. Istakli su se karitativnim radom (dvorba bolesnika – bolničarska služba i sl.) te jednostavnim propovijedanjem puku. Zajedno s Isusovcima (oni su nastali istih godina 16. st.) istakli su se u propovijedanju katoličke obnove poslije koncila u Trentu (1545.–1563). Isusovci su se bavili učenim ljudima i velikašima, a kapucini neukima i pukom. Zanimljivo je da isusovci svagdje podržavaju i pomažu kapucine, pa tako pomažu i njihov dolazak u Varaždin.

U vrijeme osnutka varaždinskog samostana u tadašnjoj banskoj Hrvatskoj već postoji samostan u Rijeci (osnovan 1610.) i Zagrebu (osnovan 1618.). Ti samostani pripadaju Štajerskoj provinciji sa sjedištem u Grazu. U Dalmaciji postoje samostani u Splitu (1691.) i Herceg-Novom (1688.) koji su pripadali Venecijanskoj provinciji. U Sloveniji je u to vrijeme bilo mnogo kapucinskih samostana (Gorica, Ljubljana, Kranj, Celje, Novo Mesto, Krško, Maribor, Ptuj, G. Radgona itd.). Hrvati su se nalazili i u tim slovenskim samostanima. Zato je u Štajerskoj provinciji bila gotovo većina članova Slovenaca i Hrvata, imali su određenu jezičnu samostalnost što ju je nalagala potreba pučkog propovijedanja. U tom kontekstu treba spomenuti da su kapucini u to vrijeme u Sloveniji najjači red i da su kao takvi mnogo učinili za razvitak slovenskog jezika. Spomenimo samo da je Hipolit iz Novog Mesta 1715. napisao Latinsko-njemačko-slovensku gramatiku, a u rukopisu ostavio Rječnik latinsko-njemačko-slovenski⁵.

Zagrebački kapucini su u to vrijeme imali nekoliko značajnih propovjednika i pisaca (spomenimo Štefana Matiju Markovića, poznatog pod imenom Štefan Zagrebec, pisca 5 svezaka »Hrana duhovna...« Zagreb, 1715.–1734.).

Sve je to nekako utjecalo da se Hrvatski sabor odluči pozvati kapucine u Varaždin, koji je tada bio u svom usponu. U gradu je tada bilo mnogo slugu i sluškinja, te drugog priprostog svijeta (najnižeg staleža) za koje su kapucini (nazivani »pučki fratri«) bili najprikladniji. Od samog dolaska propovijedali su svake nedjelje u župnoj crkvi Sv. Nikole kod tzv. pučke mise, te u korizmi (korizmene propovijedi su tada bile osobito cijenjene) i u drugim zgodama. Hrvatski kapucini bili su u svom razvoju zaustavljeni reformom Josipa II. koji je ukinuo zagrebački samostan (1788.), a odijelio hrvatske samostane od Štajerske provincije i osnovao *Hrvatsko-primorsku kustodiju* (carski dekret od 18. svibnja 1783.). Budući da je zagrebački samostan bio carskim dekretom ukinut, Hrvatsko-primorska kustodija ostala je na svega tri samostana i jedan hospicij u Lici (Varaždin, Rijeka i Karlobag koji je osnovan 1710.). Car je to vjerojatno učinio zato da bi onemogućio hrvatsko-slovensku većinu u Štajerskoj provinciji. Kapucini u Hrvatskoj više nisu

imali potrebne baze za svoj razvitak, jer su sve obrazovne ustanove ostale u Štajerskoj, a prema strogim shvaćanjima cara-prosvjetitelja, tri hrvatska samostana nisu mogla osnivati i uzdržavati škole. Osim toga car je odredio i numerus clausus. Trebalo je za svakog novog člana dati proračun iz čega će se uzdržavati. Siromašni kapucini to više nisu mogli. Ostala je neko vrijeme samo mogućnost da mrtve zamijene živima. No unatoč tome i u razdoblju poslije Josipa II. hrvatski kapucini su dali vidne rezultate.

2. Prikupljanje knjižnog blaga

Zbog pravila Reda koja su zabranjivala upotrebu novca, a osnova uzdržavanja bila su osobni rad i prošnja milostinje («utjecanje stolu Gospodnjem»), knjižnica koju su Konstitucije naređivale, popunjavala se uz pomoć donatora. Na taj su se način uostalom pribavljala i sva ostala sredstva potrebna za život i djelovanje. Zahtijevalo bi posebno istraživanje da se utvrde bar najznačajniji donatori. Smijemo zaključivati da su među prvima bila vlastela, one porodice od hrvatskih staleža (Erdödi, Drašković, Kukuljević itd.) koji su se uporno zalagali kroz četrdeset-godišnje nastojanje⁶ da kapucini konačno dođu u Varaždin. Zatim su to bili pavlini iz Lepoglave i isusovci, koji su također pokazali veliko zalaganje pri uvođenju kapucina, te pojedini okolni župnici. Nešto su najpotrebnijih knjiga sami kapucini donijeli sa sobom iz samostana iz kojih su dolazili, a vjerojatno je i provincijal iz Graza odredio da se nešto knjiga iz drugih samostana prenese u Varaždin, što pokazuju oznake, npr. iz Graza.

Koliko je u samom početku bilo knjiga, za sada još ne možemo utvrditi. Prvi sačuvani katalog načinio je o. Makarije Varaždinac 1762. Po tom katalogu knjižnica broji 1820. knjiga. Nakon toga je pod Josipom II. ukinuto više samostana u Sloveniji, a u Hrvatskoj samostan u Zagrebu (u kolovozu 1788.). Tom je prilikom manji broj knjiga iz Gornje Radgone prenesen u Varaždin. Iz Zagreba bi bili mogli prenijeti skoro sve knjige da su ih imali mogućnosti brzo prevesti. Prema popisu (inventaru) sačuvanom u varaždinskom samostanskom arhivu, knjižnica zagrebačkog samostana posjedovala je u godini ukinuća (1788.) 1096 naslova. Nije, doduše, moguće utvrditi je li taj popis bio potpun, jer je rađen u velikoj gužvi (maior confusio). Sastavljen je i poseban popis onih knjiga koje je uzeo zagrebački biskup za svoju knjižnicu (to su bila osobito vrijedna djela, kao npr. Bolandisti – Acta Sanc. 40 sv. in fol. – i pretežno hrvatski autori, kao npr. Habledić, Šimunić, Švigel, Vitezović, Della Bella, Lipovčić, Koločani itd.). Isto je tako načinjen poseban popis knjiga namijenjenih Varaždinu i Rijeci. Prema tom posebnom popisu (sastavio ga je kuštos o. Toma iz Škurinja, a potpisao varaždinski gvardijan o. Primus iz Karlobaga, kao primatelj⁷) u Varaždin je trebalo biti prevezeno 411 svezaka. Međutim, u Varaždin je došlo samo 347 svezaka, kako utvrđuje novi popis koji je načinio o. Kazimir iz Zajezde, a potpisali su ga, kao davalac i primalac, zagrebački gvardijan o. Kvirin iz Miholjca i varaždinski gvardijan o. Primus iz Karlobaga, dne 10. studenog 1788. Na kraju toga popisa ima opaska koja kaže da su uglavnom (universim) sve knjige iz popisa došle u Varaždin, osim malih asketa («praeter ascetas parvulos»).

Popis je sastavljen u formi primopredajnog zapisnika. Zagrebački gvardijan se tuži na opću konfuziju koja je zavladała kad su u svega jedan dan morali iseliti zagrebački samostan («...illo die, quo unico totum monasterium cum sacristia evacuare debuimus fuerit maior confusio et inundatio populi, quod si Turcae Zagrabiam intrassent...») pa je mnogo od onog što je trebalo biti preneseno, osobito slike iz blagovaonice, narod razgrabio. Redovnici su uglavnom knjige spasili, pa makar su mnoge druge stvari morali ostaviti u Zagrebu kod prijatelja jer nije bilo dovoljno kola za prijevoz⁸.

Katalog varaždinske samostanske knjižnice izrađivan negdje oko 1880. – 1890. sadrži 2309 naslova, ali čini se da nije bio potpun. Katalogizacija je opet provedena pod vodstvom o. Jakoba Brlića u godinama 1909. – 1911. i popisano je 3980 naslova, ali i taj popis nije bio potpun, jer nije bilo dovoljno mjesta, pa su knjige ostajale na nesređenim hrpama. Ponovno je bila poduzeta

katalogizacija, ovaj put na kartice 1943. (na njoj je najviše radio o. Tomislav Šagi), ali isto tako nije dovršena. O. Tomislav Šagi načinio je tom prilikom poseban popis inkunabula i drugih najstarijih knjiga, tiskanih do 1536. Tih je knjiga ukupno 60 (od toga 16 inkunabula). U najnovije vrijeme od 1979. ponovno se vrši katalogizacija, ali zbog smještajnih i drugih teškoća još nije završena. Djelomično su odvojene najstarije knjige 15. do 18. st. – ustanovljeno je da ih ima i do 4000 svezaka. Sadašnji ukupni fond knjiga sadrži i više od 14000 svezaka.

3. Knjižno blago po sadržaju

Zbog pretežite djelatnosti (pučko propovijedanje), kojom su se bavili kapucini, knjige su uglavnom religioznog sadržaja. Osobito je zastupana propovjednička literatura, asketska i asketsko-pobudna djela i male knjižice koje sadrže molitve (molitvenici) i razmatranja za redovnike i pobožne kršćane, te moralna teologija i druge teološke discipline. Ima nešto knjiga s područja historije, geografije, medicine itd. (spomenimo npr. J. Bapt. Lalangue, *Kratek navuk od mestrie pupkorezne*, Zagreb, 1777.). Relativno je dosta zastupljena i religiozna periodika na njemačkom, slovenskom i hrvatskom jeziku iz 19. i 20. st. Ima i nešto još nesredjenih brošurica, letaka i sl. iz prošlog st.

Zastupljeni su latinski, talijanski, hrvatski i slovenski jezik, a tek s početkom 20. st. i nešto mađarski. U najnovije vrijeme ima nešto knjiga i na francuskom jeziku. Dosta ima knjiga iz starijeg razdoblja do 19. st. na hrvatskom kajkavskom književnom jeziku i na starom kranjskom narječju. Croatica i slovenica zastupljene su zajedno s oko 250 knjiga – toga starijeg razdoblja. Zanimljivo je napomenuti da je već o. Makarije Varaždinac u prvom knjižničkom katalogu 1762. posebno izdvojio hrvatske (*Libri croatici*) i slovenske/kranjske (*libri Carniolic*). Hrvatskih je tada bilo najmanje 66 (slijedeću stranicu, gdje bi se taj popis morao nastaviti, netko je istrgnuo iz Kataloga), a slovenskih/kranjskih 18.

Samo ćemo u najkraćem obliku nabrojiti važnije hrvatske i slovenske pisce kojih se po jedna ili više knjiga nalaze još danas u knjižnici. Antun Vramec (2 primjerka *Postile*), Bandulović (*Lekcionar*), Glavinic (*Czvit szvetih*, Mletzi, 1637. i *Četiri posljednja*, Venet. 1628.), Habelić, Štefan Marković Zagrebec, Šimunić, Gasparotti, Fuček, Škvorc, Mulich, Filip Laštrić itd. Zatim su tu različita izdanja Biblije na hrvatskom i slovenskom (od najstarijih Dalmatinova, Katančićeva, Škarićeva...). Rječnici: Belosteneć, Della Bella, Jambrešić, J. Stulli i drugi. Također Marulićevo djelo *Evangelistarium* (Col. 1532.). Zatim su tu pisci: Ratkaj, Krčelić, Vitezović (*Kronika*) i dr. Od slovenskih pisaca spomenimo samo Janeza Svetokriškog (*Sacrum Promptuarium* – na slov. jeziku – Venecija 1691. i Ljubljana 1707.) i Rogerija iz Ljubljane. Možemo spomenuti i djelo (zbornik) »*Decreta, constitutiones et articuli regum incltyi Regni Hungariae...*«
Tirnaviae 1584.).

Dosta je domaćih redovnika (članova Hrvatsko-primorske kustodije) pisalo, ali nisu svoja djela mogli tiskom objavljivati. Ostao je zato znatan fond rukopisa, od kojih su neki uvezani u knjige (40 sv.), a druge još treba srediti. Neki su dobročinitelji također ostavljali svoja rukopisna djela samostanskoj knjižnici. Tako primjerice pavlin Franjo Josepović ostavlja 4 sveska kajkavskih propovijedi (1768.–1770.). Među tim rukopisima ima teoloških priručnika na latinskom jeziku. Od rukopisa iz 19. st. valja spomenuti: »*Razgovori duhovni*«
od o. Ferdinanda Bregovića (3 sveska 1837.–1840.). To su propovijedi pisane na narječju kojim se u ono vrijeme govorilo u Karlobagu i na otoku Rabu gdje su propovijedi bile izgovorene. Isti Bregović je u rukopisu ostavio i jedan svezak korizmenih propovijedi u varaždinskom govoru (»*Govori duhovni*«, 1857.). U sva četiri sveska upotrijebljen je već novi pravopis (Gaj). U današnje vrijeme knjižnica se redovno popunjava svim izdanjima teoloških i religioznih knjiga domaće provenijencije, te osobito važnim djelima drugih jezika. Redovno prima 33 razna lista i časopisa, od kojih 7 na stranim jezicima. Kao osobito vrijedne knjige valja, dakako, spomenuti 16 inkunabula. Njih je istraživao i opisao J. Badalić⁹. Neke su od njih posebna rijetkost, ukrašene rukom radenim inicijalima, npr. J.

Herolt, *Sermones discipuli*, 1493; Haly, Albohazen, *Liber de fatis astrorum*, Venetiis 1485. itd. Možemo spomenuti i 2 rukopisna glagoljska fragmenta na pergameni, pronađeni su u uvezu knjiga (sada se nalaze na restauraciji i proučavanju u Staroslavenskom institutu u Zagrebu), te nekoliko latinskih i gotičkih, koji još nisu skinuti iz uveza knjiga.

4. Smještaj knjiga i perspektive daljnjeg čuvanja

Već prvi opis novog varaždinskog samostana opisuje knjižnicu kao veću sobu, veličine kao što je bila i samostanska bolnička soba¹⁰. Ona je bila takva da se je u njoj moglo i čitati. Jedan je brat svake tri godine bio u rasporedu osoba određen za bibliotekara. Nije sa sigurnošću moguće utvrditi u kojem je dijelu samostanske zgrade bila smještena ta knjižnička soba, možda je to bilo na istom mjestu gdje se i danas nalazi, ali je godine 1830.–31. dograđen još jedan dio, posebno zamišljen baš za knjižnicu s kamenim svodom, umjesto daščanog stropa kakav je u ostalom dijelu samostana. Kao donatori te adaptacije spominju se župnici: varaždinsko-toplički Andrija Golubić i biškupskečki Pavao Mrvinec¹¹. U tom prostoru, koji se tada sastojao od dvije prostorije, knjižnica je ostala do 1983.

Kao što smo već napomenuli, u želji da se knjižnica sredi i učini upotrebljivom, jer je zbog malog prostora bila zatrpana, 1943. dosta je duplikata prevezeno u Zagreb u naš novoosnovani samostan u Dubravi, a dosta knjiga je stavljeno na hodnik uz samu knjižnicu. Tek 1968. uređena je u južnom dijelu samostana još jedna oveća prostorija za priručnu knjižnicu. U nju su bile smještene najnovije knjige. No i to se pokazalo nedostatnim pa je provincijalni kapitul 1979. odredio da se adaptira suteran onog dijela samostana u kojem se nekada nalazio naš Đački konvikt Sv. Josipa, a sada sjemenište. To je dovršeno do 1983. Tako se dobilo dosta prostora i za budući razvoj. Sada se *Kapucinska knjižnica* sastoji od 3 odjela. Najstariji je smješten u starom knjižničkom prostoru. Potpuno je saniran i restauriran, kao što je bio 1831. U njega su smještene knjige (najveći dio) iz 15., 16., 17. i nešto iz 18. st. Taj dio zaslužuje posebnu pažnju. Još mnogo nedostaje da bi to bilo mjesto za sigurno čuvanje ovog knjižnog blaga. U ostala dva dijela smještene su sve ostale knjige. Knjižnicu bi sada bilo moguće stručno obraditi, katalogizirati i definitivno srediti. Taj posao još predstoji. Hrvatski kapucini nemaju dovoljno (ovaj čas) ni stručnih ljudi ni sredstava za to. Čeka se neko bolje vrijeme i spremnije darovatelje.

SAŽETAK

Početak prikupljanja knjiga i rukopisa pada u početak osamnaestog stoljeća kada su se kapucini u Varaždinu naselili i osnovali samostan. Točan datum osnutka samostana, kao zajednice redovnika, treba staviti u godinu 1699.

Kapucinski red samostalan je ogranak Franjevačkog reda (OFM – Ordo Fratrum Minorum = Red male braće). Konstitucije Reda iz 1643. godine određivale su da u svakom samostanu mora biti srednje velika soba određena za knjižnicu. Kako je Red zabranjivao upotrebu novca, knjižnica se popunjavala uz pomoć donatora. Koliko je u početku bilo knjiga, za sada još ne možemo utvrditi. Prvi sačuvani katalog načinio je o. Makarije Varaždinac 1762. godine.

Knjižnica posjeduje velik broj knjiga na latinskom, talijanskom, hrvatskom i slovenskom jeziku, te nešto na mađarskom i u najnovije vrijeme na francuskom jeziku. Zastupljeni su na primjer: Antun Vramec, Bandulović, Glavinić, Habdelić, Šimunić, Gasparotti, Fuček, Škvorc, Mulih. Također postoje različita izdanja Biblije, rječnici: Belostenec, Della Bella, Jambrešić, Stulli i drugi. Treba spomenuti i 16. inkunabula, zatim dva rukopisna glagoljska fragmenta na pergameni.

Knjižnicu bi sada bilo moguće stručno obraditi, katalogizirati i definitivno srediti. Taj posao, međutim, tek predstoji.

DIE KAPUZINERBIBLIOTHEK IN VARAŽDIN

Zusammenfassung

Das Einsammeln von Büchern und Manuskripten fängt zu Beginn des 18. Jh. an, als die Kapuziner sich in Varaždin angesiedelt und ein Kloster gegründet haben. Das genaue Gründungsdatum dieses Mönchsklosters sollte ins Jahr 1699 gesetzt werden.

Der Kapuzinerorden ist ein selbständiger Zweig des Franziskanerordens (OFM – Orde Fratrum Minorum = Minderbrüderorden). Den Ordensregeln aus dem Jahre 1643 gemäß, mußte in jedem Kloster ein mittelgrosser Raum zwecks Bibliothek bestimmt sein. Da der Orden jeglichen Geldgebrauch verboten hat, so ist die Bibliothek dank Hilfe verschiedener Stifter allmählig vervollständigt worden. Wieviele Bücher es am Anfang gab, daß können wir zu diesem Zeitpunkt noch nicht feststellen. Den ersten erhalten gebliebenen Katalog verfaßte P. Makarije Varaždinac im Jahre 1762.

Im Besitz der Bibliothek befindet sich eine grosse Bücherzahl in lateinischer, italienischer, kroatischer und slowenischer Sprache, sowie auch einige in ungarischer und in letzter Zeit in französischer Sprache. Vertreten sind zum Beispiel: Antun Vramec, Bandulović, Glavinić, Habelić, Šimunić, Gasparotti, Fuček, Škvorc, Muliš. Ebenfalls bestehen verschiedene Bibel- ausgaben, Wörterbücher: Belostenec, Della Bella, Jambrešić, Stulli und andere. Zu erwähnen sind auch 16 Inkunabeln und zwei handgeschriebene glagolitische Fragmente auf Pergament.

Es wäre jetzt möglich die Bibliothek fachgemäß zu bearbeiten, zu katalogisieren und endgültig zu ordnen. Die Arbeit daran steht allerdings erst bevor.

BILJEŠKE

1. Svečanost je bila uz podignuti oltar pred kapelom presv. Trojstva. Ta svečanost nije prošla bez teškoća što ih je prije samog obreda izrazio biskup Stjepan Selišćević. Vidi: PROMEMORIA INTRODUCTIONIS... str. 10.–11. Ivan Kukuljević Sakcinski navodi da je nacrt za crkvu načinio talijanski kapucin fra Valentin (e Bononia – iz Bolonje) usp. IVY LENTIC-KUGLI, *Varaždin*, povijesna urbana cjelina grada, Zagreb, 1977. str. 49.
2. Vidi: Posveta oltara – Arhiv samostana. Opis crkve i drugo oko gradnje usp. RUDOLF HORVAT, *Povijest grada Varaždina*, Zavod za znanstveni rad HAZU Varaždin, 1993. str. 219.
3. Usp. ZAKLJUČCI HRVATSKOG SABORA, II. Zagreb, 1958. str. 59; 64; 70–71; 83. BULLARIUM CAP. IV, 275–276.
4. Usp. CONSTITUTIONES ORDINIS FRATRUM MINORUM CAPUCCINORUM, 1643. str. 32; 36; 53.
5. Usp. MAURICIJE TERAŠ, *Iz zgodovine Kapucinov*, Celje, 1929. str. 90..
6. Bilo je to pravo natezanje jer su se varaždinski franjevci protivili dolasku kapucina pa je trebalo s njima preko Svete Stolice srediti odnose da se dobije pristanak (usp. BULL. CAP. p. 276).
7. Prema običaju Reda braća nisu pisala prezime, nego uz redovničko ime mjesto svoga rođenja.
8. Arhiv samostana A 1.2.
9. J. BADALIĆ, *Inkunabule u NR Hrvatskoj*, Zagreb, 1952.
10. PROMEMORIA INTRODUCTIONIS... str. 46.
11. Isto, str. 58.

IZVORI I LITERATURA

1. Arhiv Kapucinskog samostana Varaždin
2. Promemoria introductionis pp. Cappucinatorum et aedificationis conventus... (rukopis)
3. Knjižnički katalozi
4. Katalog inkunabula i knjiga tiskanih do 1536. Varaždin, 1944. (rukopis)
5. BADALIĆ, *Inkunabule u NR Hrvatskoj*, Zagreb 1952.
6. Zaključci Hrvatskog sabora, II – Zagreb, 1958.
7. Hrvatske kraljevske konferencije, Zagreb, 1985.
8. METOD BENEDIK – ANGEL KRALJ, *Nekdanja Štajerska kapucinska provinca*, ACTA ECCLESIASTICA SLOVENIAE 16, Ljubljana, 1994.
9. TERAŠ, *Iz zgodovine, življenja in delovanja kapucinov*, Celje, 1929.
10. TOMISLAV ŠAGI-BUNIĆ, *Redovnička zajednica kojoj je pripadao Leopold Mandić*, prilog knjizi *Pater Leopold*, Zagreb, 1963.
11. HORVAT, *Povijest grada Varaždina*, izd. Zavoda za znanstveni rad HAZU – Varaždin, 1993.

Primljeno: 1995-5-12